

HTD

HADİS TETKİKLERİ DERGİSİ

JOURNAL OF HADITH STUDIES مجلة بحوث الحديث

Cilt/Volume: II Sayı/Number: 1 Yıl/Year: 2004

Editörden/Editorial/من رئيس التحرير

İbrahim HATİBOĞLU, İkinci Yayın Yılına Girerken

Makaleler/Articles/مقالات

Seyit AVCI, Süflerin Hadis Tesbit Ölçüleri: İsmâil Hakkı Bursavî Üzerine Bir İnceleme/
*Sufis' Criteria of Determining the Soundness of Hadith: A Study on Ismail Hakki Bursawi*Recep ŞENTÜRK, Social and Literary Structure of Isnad: A Historical Perspective/
*İsnadın İçtimâi ve Edebi Yapısı: Tarihi Bir Yaklaşım*Mehmet EFENDİOĞLU, Hâlid b. Velîd'e Yönelik Tenkitlerin Mahiyeti Üzerine/
*On the Nature of the Critiques levelled at Khâlid b. al-Waleed*Halil İbrahim KUTLAY, 'إختلاف أمي رحمة',
'Ümmetimin İhtilâfı Rahmettir' Sözü Üzerine Bazı Mülâhazalar

Tercüme/Translation/ترجمة

David S. POWERS, İslâm'ın İlk Döneminde Vasiyetler/
On Bequests in Early Islam (Çev. Halit ÖZKAN)

Araştırma Notları/Review Articles/ملاحظات دراسية

Osman GÜNER, Ricâl Tenkidi Sisteminin Temel Karakteristiği ve Aktüel Değeri
Hayati YILMAZ, İnternette Rihle

Mülâkât/Interview/حوار

Zekeriya GÜLER, Muhammed Hamîdullah'ın Kişiliği ve Araştırmaları Üzerine
Ali Osman Koçkuzu İle

Ebü'l-Hasen Ali el-Hasenî en-
Nedvî
(1333-1420/1914-1999)

Hint altı kıtasının önde gelen âlimlerinden olan Ebü'l-Hasen Ali (Miyân) b. Abdülhay b. Fahreddin el-Hasenî en-Nedvî'nin soyu, Hz. Hasan vasıtasıyla Hz. Ali'ye dolayısıyla Hz. Peygamber'e dayanır. Bu sebeple Seyyid, bölgenin ilim geleneğine uygun olarak da Mevlânâ lakaplarıyla meşhur olmuştur. Dedelerinden Seyyid Kutbuddin el-Medenî (ö. 677/1278), hicrî VII. yüzyıl başlarında Hint alt kıtasına yerleşmiştir. Babası bölgede yetişen meşhur kişilerin biyografilerini ihtiva eden *Nüzhetü'l-havâtır* adlı eseriyle (ki son yıllarda *el-İ'lâm bi-mâ fi'l-Hind mine'l-a'lâm* adıyla tanınıp bu adla yayımlanmıştır, I-IV, Beyrut 1420/1999) 'Hindistan'ın İbn Hallikân'ı' unvanını hak etmiş, şöhret sahibi, âlim bir zattır. Annesi ise civarındaki hanım öğrencileri yetiştirmesiyle meşhur, hâfız ve özellikle Hz. Peygamber hakkında yazdığı şiirleriyle tanınan bir hanımefendidir.

Nedvî 6 Muharrem 1333 (24 Kasım 1914) tarihinde Hindistan'ın kuzeyindeki Leknev şehrine bağlı Ray Bireli kasabası yakınlarındaki Tekye Kilan köyünde doğdu. Aile arasında Kur'ân-ı Kerîm öğrenip hıfzını tamamladıktan sonra başladığı ilk eğitimine, mahalle mektebinde Urduca ve Farsça öğrenerek devam etti. Babası Abdülhay 1341'de (1923) vefat edince, o sırada Dârülulûm'u bitirmiş ve Tıp Fakültesi'nde okumakta olan ağabeyi Abdülalî el-Hasenî onun tahsiliyle ilgilendi. 1924'te Halîl b. Muhammed el-Ensârî'den Arapça öğrenmeye başladı ve ondan icâzet aldı. 1927'de Leknev Üniversitesi Arap Edebiyatı bölümüne girdiğinde henüz on üç yaşını yeni bitirmişti. Burada Arapça ve Urdu dillerinde okutulan pek çok eseri mütalaa etti. Okulunu bitirerek bilâhère yüksek lisans derecesi aldı. Aynı zamanda tarih, edebiyat ve felsefe alanlarındaki eserleri okuyabilecek derecede İngilizce öğrendi. Arapça ve Urduca'nın yanında, Farsça, İngilizce, Hintçe'yi, özellikle aydın kesimlere hitap etmek gayesiyle, yazdığı eser ve konuşmalarında çokça kullandı.

1929'da Leknev şehrinde bulunan Nedvetü'l-ulemâ'ya bağlı Dârülulûm Üniversitesi'ne kaydoldu. Bir yıl sonra bu okula gelen Merakeş'li Takıyyüddin el-Hilâlî'den Arap edebiyatı üzerine ihtisas yaptı. *Sahîh-i Buhârî*, *Sahîh-i Müslim*, *Sünen-i Ebû Dâvûd* ile *Sünen-i Tirmizî*'nin tamamını, *Tefsîru'l-Beydâvî*'nin de bir kısmını allâme muhaddis Haydar Hasen Han Tonkî'den okudu. Daha sonra 1932'de Lahor şehrinde Kur'an-ı Kerim'in tamamının tefsirini meşhur müfessir Ahmed Ali Lâhûrî'den okudu. Diyûbend Dârülulûm Üniversitesi'nde de allâme Hüseyin Ahmed Medenî'nin *Sahîh-i Buhârî* ve *Sünen-i Tirmizî* dersleri ile tefsir ve Kur'an ilimleri okudu.

Öğretim hayatına 1934 yılında, erken denilebilecek bir yaşta başlayan Nedvî ilk defa Nedvetü'l-ulemâ'ya bağlı Darülulûm Üniversitesi'nde tefsir ve edebiyat hocası olarak tayin edildi. Bu sırada Arap âlemindeki neşriyatı yakından takip etti, çeşitli ilim ve fikir adamlarıyla temaslar kurdu, muhtelif dergilerde yazıları neşredildi. Ulemâyı ve dinî eğitim merkezlerini ziyaret maksadıyla 1939 yılında Hint alt kıtasında bazı ilmî seyahatlerde bulundu. Bu esnada, büyük âlim ve mutasavvıf Abdülkâdir Raypûrî, meşhur davetçi ve âlim Muhammed İlyas Kandehevî gibi kişilerle tanıştı. Onlardan edindiği birikimin ışığında hayatını sürdürdü. Islahat, ruh terbiyesi, tebliğ ve topluma hizmet etme konularında onların üslûbunu takip etti, dinî eğitimi yönlendirme ve toplumu islah çalışmaları yolunda pek çok faaliyete katıldı. Bu amaçla İslâmî Öğretim Merkezi, Hindular'la barış içinde yaşamayı temin gayesiyle İnsanlık Mesajı Hareketi ve ilmî faaliyetler yapmak üzere Dârülulûm bünyesinde İlmî İslâm Akademisi'ni kurdu. Bunların yanında, Hindistan Kuzey Vilâyeti Dinî Öğretim Konseyi, Hindistan İslâm İstişare Meclisi, Hindistan Müslümanları Aile Hukuku Kurulu gibi heyetlerde bulundu. Ayrıca 1961'de başladığı Dârülulûm Üniversitesi başkanlığına vefatına kadar (1999) devam etti. Nedvî Hint diyarındaki İslâmî müesseseler yanında, Şam, Kahire, Amman gibi bölgelerdeki bazı Arap dili akademisi üyeliği, Medine-i Münevvere'deki el-Câmi'atü'l-İslâmîyye yüksek istişare meclisi üyeliği (1962), Râbitatü'l-Câmiâti'l-İslâmîyye üyeliği (1971), Râbitatü'l-edebi'l-İslâmî el-âlemiyye başkanlığı (1984), yine Amman'daki İslâm Medeniyeti İncelemeleri Tetkik ve te'lif Kraliyet Akademisi üyeliği gibi görevlerde bulundu. Nedvetü'l-ulemâ'da İslâm ülkelerinden temsilcilerin davet edildiği dünya müslümanlarının İslâmî eğitim ve öğretim, davet ve tebliğ hizmetlerinin problemleri ve çözüm yolları konulu pek çok toplantı düzenledi. 1996 yılının kasım ayında düzenlenen (21. yüzyılda İslâmî davet ve tebliğin karşılaşması muhtemel problemler ve son peygamberin önemi) konulu geniş toplantıya, Türkiye'den Emin Saraç ile birlikte katılmak nasip oldu.

Bu hizmetleri yanında, *Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti?* adlı eseriyle 1980'de Uluslararası Kral Faysal Ödülü, 1981'de Keşmir Üniversitesi'nde edebiyat fahri doktorluğu unvanı aldı. Ayrıca 1999 yılında Râbitatü'l-edebi'l-İslâmî el-âlemiyye tarafından İstanbul'da Ebü'l-Hasen en-Nedvî'nin

hayatı, hizmetleri ve eserlerini anlatmak üzere İslâm dünyasının her yanından pek çok âlim ve edibin iştirakiyle büyük bir toplantı düzenlendi. Yine aynı yıl Birleşik Arap Emirlikleri'nde yılın İslâmî şahsiyeti seçilip ödüllendirildi.

Ebû'l-Hasen en-Nedvî hayatının sonuna kadar çalışmalarına yoğun biçimde devam etti, ülkesindeki ve dışarıdaki pek çok faaliyete fiilen katıldı. Leknev'deki Dârülulûm Üniversitesi'nde Nedvetü'l-ulemâ'da çalışmalarını sürdürdüğü sırada ramazan ayının 23'ünde doğduğu köye gitti. Cuma namazı için hazırlıklarını yaptıktan sonra namaz vaktine kadar Kehf sûresini okumaya başladı. Bu esnada gelen bir kalp krizi sonrası vefat etti (31 Aralık 1999). Bizleri de ilmî icâzet silsilesine kabul eden üstadımız Ebû'l-Hasen en-Nedvî'ye rahmet, mağfiret ve âli dereceler ihsan eylesini Allah Teâlâ'dan niyâz ediyorum.

Nedvî tebliğ gayesiyle Doğu ve Batı'ya pek çok seyahatte bulundu, konferanslar verdi, konuşmalar yaptı, ilmî oturumlara, üniversite kurullarına, uluslararası kongrelere katıldı. Bu seyahatleri talebelerinden Abdülmecîd el-Gûrî tarafından kaleme alınan *Rahalâtü'l-Allâme Ebi'l-Hasen en-Nedvî* adlı eserde araştırma konusu yapılmıştır.

Kendisi ilmi ile âmil, Kur'an ve sünneti çok iyi bilen, bunların emrettiği doğrultuda yetişmiş bir 'rabbânî âlim' olarak temayüz etmiştir. Özellikle İslâm'ın tebliği konusunda, davet edildiği kişi ve toplumların ahvâli, şartları ve sıkıntıları hakkında önceden önemli bilgiler elde toplar, tebliğ sürecinde bunları dikkate alırdı. Tebliğinde samimi, vicdanlara hitap eden, teşriî hükümleri uygulamaya teşvik edici ve ıslahat düşüncesine önem verici bir usûl izlemiştir.

Daveti sürecinde ibadetlere önem vermenin lüzumu, hakiki kaynağı ile zorlaştırılmış ve geleneklerin tesiri altında kalmış din arasında bir denge kurmanın gerekliliği, lüks ve israftan uzaklaşmanın zorunluluğu, söz ile davranışın birbirine uygunluğu gibi düşüncelere devamlı vurgu yapmış, imanın yeniden inkişâfının sağlanması, Hz. Peygamber ile hissî ve aklî bağların güçlendirilmesi, aydın kesime uluslararası boyutta özgüvenin kazandırılması ve İslâmî ilimlerle aralarındaki kopukluğun giderilmesi, Batı düşüncesinin teslimiyetçi değil tahlilî bir yaklaşımla ele alınması, davetin çağın ruhuna uygun yollarla yapılması gibi hedefleri gerçekleştirme gayreti içinde bulunmuştur. Bunların sağlıklı şekilde tahakkuku için de güçlü bir iman, vahiy öncelikli bir ağılayış, Kur'an ile hemhâl olmuş yapıcı ve birleştirici bir üslup, İslâm tarihinde yaşanan olayları çok iyi inceleyip dersler çıkararak çalışmak, İslâm'ın devamlılığını vurgulamak, çağdaş rabbânî âlimler olmak, uyanış hareketlerini doğru istikamete yönlendirmek gibi esaslar belirlemiş ve kendisi de bunlara uygun hareket etmiştir.

Osmanlı'ya ve Türkler'e ayrı bir takdir ve sevgi besleyen, her fırsatta "Biz Osmanlı'yı sevmeyi ibadet bilen bir diyarda yetiştik." diyerek onların İslâm'a yaptıkları hizmetleri övgüyle dile getiren Ebû'l-Hasen en-Nedvî kitap, makale

ve inceleme türünde 170 civarında eser yazmıştır. Arapça ve Urduca olarak te'lif ettiği bu eserler İngilizce, Farsça, Hintçe, Türkçe, Rusça, Malayca ve Endonezyaca gibi muhtelif dillere de tercüme edilmiştir. Arapça olarak kaleme aldığı ilk yazısı daha on dört yaşında iken Kahire'de *el-Menâr*'da neşredilen Şehîd İmâm Ahmed b. İrfân'ın şahsiyetine dair bir incelemedir. Bunların yanında Urdu dilinde yayımlanan ve büyük yankı uyandıran *Sîret-i Ahmed Şehîd* (1937); Arapça olarak yayımlanan ve hem Hint alt kıtasında hem de Arap ülkelerinde uzun yıllar takrir edilen *Muhtârât min edebi'l-Arab*, *Kıyasu'n-nebiyyîn* ve *el-Kırâetu'r-râside* (1944); *Mâzâ hasira'l-âlem bi'nhitâti'l-müslimîn?* (1944); Şam Üniversitesi'nde okuttuğu derslerden kitaplaştırılan *Ricâlül-fikr ve'd-da've fil-İslâm* (1956); *el-Kâdiyânî ve'l-Kâdiyâniyye* (1958); *el-Müslimûn fi'l-Hind* (1962); *es-Sırâ' beynel-fikreti'l-İslâmiyye ve'l-garbiyye fi'l-aktâri'l-İslâmiyye* (1965); namaz, oruç, zekât ve hacca anlattığı *el-Erkânü'l-erbaa* (1967), *es-Sîretü'n-nebiyye* (1976); *Sîretü hâtemi'n-nebiyyîn* (1978); *el-Akîde ve'l-ibâde ve's-sülûk* (1980), *Ali el-Murtaza* (1988) gibi pek çok eser yazmıştır. Bu eserlerin önemli bir kısmı Türkçe'ye de tercüme edilmiştir.

Dirâsât fi i'câzi'l-Kur'ân, *Makâlât havle's-sîreti'n-nebiyye* ve *Ebhâs havle'l-istişrâk ve'l-müsteşrikîn* adlı çalışmalarında ilgili konulara dair muhtelif yazıları derlenerek müstakil kitaplar halinde yayımlandı. Dârü'lulûm tarafından 1934'te Arapça olarak yayımlanan *ed-Diyâ*, 1940'ta Urduca yayımlanan *en-Nedve* ve 1948 yılında *Ta'mîr-i Hayât* dergilerinde; Mısır ve Suriye'de neşredilen Ahmed Hasen ez-Zeyyât'ın *er-Risâle*, Muhibbüddin el-Hatîb'in *el-Fetih*, Mustafa es-Sibâi'nin *Hadâratü'l-İslâm*, Saîd Ramazân el-Mısri'nin *el-Müslimûn* adlı dergilerinde yazıları neşredildi. Ayrıca Urduca olarak 1962'de yayımlanmaya başlanan *Nidây-ı Millet* ve 1963'ten beri yayımlanan *Ta'mîr-i Hayât* ile Arapça olarak 1955'ten beri neşredilen *el-Ba'su'l-İslâmî*, 1959'dan itibaren yayımlanmakta olan *er-Râid* dergilerinin yayın faaliyetlerinin başında bulundu.¹

Hamdi ARSLAN

İlim Yayma Cemiyeti Eğitim Danışmanı, Fatih/İSTANBUL

¹ Nedvî'nin hayatı ve çalışmaları ile ilgili ayrıntılı bilgi için ayrıca bk. Nadrülhâfız en-Nedvî el-Ezherî, *Ebû'l-Hasen en-Nedvî: kâtiben ve müfekkiran* (Küveyt 1986); Abdülmâcid el-Gürî en-Nedvî, *Ebû'l-Hasen Ali el-Hasenî en-Nedvî el-imâm el-müfekkîr ed-dâiye el-edîb* (Dumaşk 1999), a.mlf., *Muhâdara İslâmiyye fi'l-fikri'd-da've li-semâhati'l-allâme eş-şyh Ebi'l-Hasen Ali el-Hasenî en-Nedvî* (I-III, Dumaşk 2001); Salâhaddin Makbûl Ahmed, *el-Üstâz Ebû'l-Hasen en-Nedvî: el-vechû'l-âhar min kitâbâtih* (Küveyt 2001/1422); eş-Şeyh Ebû'l-Hasen en-Nedvî: *buhûs ve dirâsât*, [baskı yeri yok] 2002/1422 (Râbitatü'l-edebi'l-İslâmî el-âlemiyye); Yusuf Karaca, "Hocam Ebû'l-Hasan en-Nedvî", *İslâmî Edebiyat*, sy. 27, İstanbul 1998, s. 33-35; "Syed Abul Hasan Ali Nadwi", *Oxford Centre for Islamic Studies News*, (January 2000), s. 1-4; Ali Nar, "Yaşayan Dahî İslâm Âlimi Nedvî", *İslâmî Edebiyat*, sy. 36, (2002), s. 4-8.